

folyamatos és rendszeres munkát igényel, hanem állandó kapcsolat fenntartását is az érdekelt szakemberekkel.

Következtetés

Egyetemes, átfogó tárgyköri rendszerezés csak objektív bázis alapján jöhet létre. Ezt viszont csak a benne szereplő fogalmak tartalmát egyértelműen kifejező meghatározások alkotják.

Az átfogó tárgyköri rendszerezésre feltétlenül szükség van mint

a szakterületi elnevezések által megjelölt tartalmú információk cseréjének eszközére;

különböző egyetemes és speciális osztályozó rendszerek és tezauruszok korrelációját biztosító, közvetítő lexikonra;

különböző alkalmazási területek — főleg a kutatás és fejlesztés — közös terminológiájára;

referenzs könyvek és segédesszók tartalmi rendszerezésének közös eszközére;

nemzetközi könyvszámozási rendszerének egységes alapjára;

tudományterületekre vonatkozó megállapítások indexelésének eszközére.

Az átfogó tárgyköri rendszerezés megvalósítása csak lépésről lépésre történhet. Az első teendő a *terminológia tisztázása*. Az INFOTERM-nek — a feladat jelentőségének tudatában — tehát mielőbb meg kell kezdenie a szakterületi elnevezések nemzetközi szótárának és az ezzel kapcsolatos fogalom-rendszernek kiépítését.

[International Classification, 2. k. 1. sz. 1975. p. 31–37.]

(Dezső Zsigmondné)

TÁJÉKOZTATÁSGÉPESÍTÉS REPROGRÁFIA

A franciaországi könyvtárak gépesítési terve

A franciaországi közművelődési könyvtári szervezet minisztériumi irányításának az a célja, hogy e könyvtárak működését összehangba hozza és egységessé tegye. A Könyvtári Igazgatóság több mint ezer intézményt igazgat különböző szinteken: pénzügyi támogatást nyújt, hitelt és munkaerőt biztosít a Nemzeti Könyvtárnak, 6 nagy intézményi könyvtárnak és a 47 igazgatási egységbe tömörült kb. 160 egyetemi könyvtárnak; közvetlenül irányít 70 központi kölcsönző könyvtárat; ellenőríz és

pénzügyileg támogat kb. 800 városi könyvtárat. Szakmai felügyeletet gyakorol a francia könyvtárak felett, a szakemberképzés (kb. 2000 személyt képeznek ki évenként), a tájékoztatás és szabványosítás révén. A könyvtárak személyi állománya 6 ezer állami alkalmazott (minisztériumi felügyelet alatt) és 4500 városi alkalmazott.

1971-ben a Könyvtári Igazgatóság létrehozta az adatfeldolgozás kérdéseit ellátó szolgálatként a *Könyvtárgépesítési Hivatalt (Bureau pour l'automatisation des bibliothèques = BAB)*.

A Könyvtárgépesítési Hivatalnak célja: megismerni a Könyvtári Igazgatóság országos koncepcióját és felhasználni igényeit, hogy a gépesítés bevezetésével a lehető legjobb eredményt érje el; feladata: a katalógizálás országos rendszerének kidolgozása azzal a céllal, hogy a katalógizálási munkát csak egyszer kelljen elvégezni; hogy minden könyvtár gyorsan hozzájusson a szükséges bibliográfiai adatokhoz és hogy a Franciaországban megjelenő dokumentumok központi katalógusa naprakész és gyorsan hozzáférhető legyen. Továbbá a gyors és hatékony kommunikációs rendszer kialakítása, amely biztosítani tudja a dokumentumok problémamentes elérését.

A jelenlegi legfontosabb feladat Franciaországban a katalógizálás országos rendszerének megvalósítása. Ez egyszerre nem kivihető. Ezért a Könyvtárgépesítési Hivatal az országos katalógizálás szűkebb körű hálózatát kívánja egyelőre létrehozni, mely csak korlátozott igényeket képes kielégíteni; majd e rendszer tanulmányozása és a nyert tapasztalatok segítségével fogja a teljes országos rendszert kialakítani.

E szűkebb, korlátozottabb rendszer feladatai:

a) A francia dokumentumok katalógizálása

Ez az országos bibliográfiai központ feladata, amely felelős a Franciaországban megjelenő különféle dokumentumtípusok (monográfia, sorozat, zenemű, térkép, audio-vizuális dokumentumok stb.) katalógizálásáért. Ez a tevékenység teszi lehetővé Franciaország részvételét az egyetemes bibliográfiai ellenőrzésben és biztosítja a mágnesszalagok nemzetközi cseréjét, valamint a francia nemzeti bibliográfia szerkesztését és kiadását.

Az INTERMARC csoport munkájának eredményeként 1973-ban kialakították a monográfiák leírásának gépi formátumát. Egyéb dokumentumfajták formátumának meghatározása folyamatban van. A bibliográfiai adatok összegyűjtése, ellenőrzése, javítása és a szóban történő felvilágosítás biztosítása érdekében 1974-ben a Nemzeti Könyvtárban beállították a MITRA 15 miniszámítógépet (48 Kbyte kapacitással); ezt a Grenoble-ban működő nagyobb kapacitású (128 Kbyte) számítógéppel kapcsolták össze.

Az INTERMARC katalógizálási rendszer elsajátítására a könyvtárosok képzése is megindult, és így 1975-től folyamatos a gépesítés.

b) Központi katalogizálás

Ez azt a célt szolgálja, hogy az országos katalógus jelzeteinek megfelelő bibliográfiai adatokat biztosítani lehessen. Ily módon a könyvtár a legrövidebb idő alatt megkaphatja a dokumentumnak megfelelő katalóguscédulát, ellátva a nemzetközileg szabványosított ISBN számmal. 1975-től kb. 30 közművelődési könyvtár munkáján keresztül vizsgálják meg a katalóguscédulák ilyen módon történő előállítását és továbbadását.

c) A kooperációs katalogizálás megvalósítása

Ennek az a célja, hogy az országos katalógust azoknak a dokumentumoknak a leírásával tegyék teljesebbé, amelyeket a francia nemzeti bibliográfia nem dolgozott fel. A rendszerben résztvevő könyvtár eljárása a következő: az országos katalógustól megkérdezi, hogy a kérdéses dokumentumról készült-e már katalóguscédula, azaz feldolgozták-e már.

A kérdésre három válasz lehetséges:

1. az adatok az országos katalógusban már szerepelnek;
2. az adatok a külföldi mágnesszalagokon találhatók – ekkor a könyvtárnak ellenőriznie kell a jelzeteket és ezeket a francia feldolgozásban alkalmazni;
3. az adatok még nem szerepelnek – ekkor a jelzeteket a központi katalógusban kell megalkotni.

Ebben a kooperációs rendszerben mintegy 10 egyetemi könyvtár és dokumentációs központ vesz részt.

Várható, hogy 1976-ban más dokumentációs központok is csatlakoznak e munkához.

/Liber, 1974. 5–6. sz. p. 33–41./

(Csengődy Lászlóné)

* * *

A MEDLINE információvisszakereső rendszer használatának vizsgálata

Egybehangzó vélemények szerint az on-line információvisszakereső rendszerek hatékony használata a jövő tudományos kommunikációs rendszerének alapját jelentik. E rendszerek kifejlesztésének korai szakaszában igen fontos megismerni használatuk bizonyos jellegzetességeit, erre a célra pedig leginkább a MEDLINE (orvostudományi on-line információvisszakereső rendszer) látszik alkalmasnak.

A vizsgálat időpontjában (1973) az USA-ban 200-nál több terminálon használták a MEDLINE-t, melynek adatbázisa kb. 1200 folyóirat mintegy 400 ezer cikkét

tárta fel. A vizsgálat 7 MEDLINE-központra tért ki, eszköze postai kérdőív volt, melyből 1047 került vissza kitöltve. Ebből 870 olyan használatól, akik a szolgáltatást személyesen (nem telefonon vagy levélben) igényelték. A kérdőív legfontosabb kérdéscsoportjai:

- a használó adatai (végzettség, foglalkozás stb.);
- a keresés adatai (téma, feltételek, visszakeresés eredménye stb.);
- a keresést befolyásoló tényezők (okok, célok, elvárások);
- az eredmények alkalmazására vonatkozó kérdések.

A vizsgálat 810 MEDLINE-használóra terjedt ki. A vizsgált időszakban 673-an csak egy keresést igényeltek, nyolcan viszont négynél többet. Közel 47%-uk a vizsgált időszakban vette először igénybe a rendszert. Az igénylők 59%-a egyetemi vagy tudományos fokozattal rendelkezett. A minta több, mint fele egyetemi hallgató vagy továbbképzésben (posztgraduális képzésben) résztvevő volt, ezen belül 44% orvostanhallgató. Az oktatók aránya 39%. A kutatói státusúak aránya 25% alatt volt, de a megkérdezettek felénél több jelzett kutatási tevékenységet. Ugyancsak 50% felett volt azok aránya, akik konkrét orvosi gyakorlatot is folytatnak. A reprezentált egészségügyi területek közül a belgyógyászat, gyógykezelés, sebészet, anatómia és gyógyszerterület a legjelentősebbek. Az adatok értékelésénél azonban figyelembe veendő, hogy a vizsgálat az USA viszonylag kisebb területének néhány egyetemi könyvtárára terjedt ki.

Vizsgálva, hogy a használó honnan szerzett tudomást a MEDLINE-ről, 80%-nál többen a kollégákat vagy a könyvtárost jelölték meg.

A szolgáltatás igénybevételeinek döntő indoka a hagyományos irodalomgyűjtéshez viszonyított idő- és energiamegtakarítás, továbbá a más módon nemigen hozzáférhető irodalom megismerése volt. Viszonylag sokan használták a rendszert számukra kevésbé ismert részterülettel való megismerkedésre.

A keresés célját tekintve a kutatási jellegűek (folyamatban lévő vagy induló kutatás, disszertáció) domináltak, de nem lebecsülhető az orvosi praxissal kapcsolatos keresések száma sem. Ezen az utóbbi területen elsősorban a kezelés szerepelt célként, főleg ritka esetek, új módszerek stb. irányában.

A visszakeresett irodalom mennyiségére vonatkozó elvárásoknál jelentős különbség volt a problémát már valamelyest ismerők ill. nem ismerők közt, az előbbiekné javára. A visszakeresés eredménye az esetek nagy részében meghaladta (mennyiségben) a várakozást, vagy azzal lényegében megegyezett.

/Journal of the American Society for Information Science, 26. k. 5. sz. 1975. p. 294–304./

(Sárdy Péter)

* * *